

Hygienfrågor på dagordningen

Dagens vård och omsorg är en kombination av olika boendeformer som har mer eller mindre vårdinslag. Personalen på sjukhusen och inom kommunal omsorg har inte alltid rätt rutiner för god hygien och multiresistenta bakterier är en risk. Var tår gränsen mellan miljö- och hälsoskyddsnämndens tillsyn och socialstyrelsens tillsyn? Med dagens sätt att organisera vården är det otydligt. Socialstyrelsen har fokus på vårdhygien och det pågår ett arbete för att reda ut gränserna.

► *"Ingen patient ska komma till skada i vården. Det är en av grundprinciperna för all vårdverksamhet. Ändå drabbas runt 100 000 patienter varje år av vårdskador i Sverige och för cirka 3 000 patienter kan vårdskadan ha varit en bidragande dödsorsak."*

Det kan man läsa på Socialstyrelsens hemsida. Trots de fina orden räknar man med att var tionde patient på sjukhusen i Sverige har fått infektioner medan de varit omhändertagna av vården.

I EU räknar man med att 4,1 miljoner patienter drabbas av vårdrelaterade infektioner varje år. Av dessa dör 37 000 till följd av sin infektion. Därför säger nu Socialstyrelsen att vården måste bli säkrare. Kan man minska antalet vårdrelaterade infektioner minskar man lidandet för patienterna men man sparar också både vårdplatser och resurser. Socialstyrelsen räknar med att mer än 600 000 vårddygn tas i anspråk på grund av vårdrelaterade infektioner.

För ett år sedan slog en läkare larm om dålig hygien på Danderyds sjukhus vilket skapade tidningsrubriker. Städningen på sjukhuset fick kritik.

Nu har Socialstyrelsen bestämt sig för att prioritera hygien på sjukhusen. Myndigheten ska granska hur städningen går till, vilka instruktioner städpersonal får och vilka krav som ställs när städning upphandlas.

– Dammtussar på salen är väl inte det stora problemet, men hur hanterar man bakterier? Vilka rutiner har man och, framför allt, hur följs de? Det säger Lars-Erik Holm, generaldirektör på Socialstyrelsen till TT.

Förr städade vårdpersonalen själva på sjukhusen, i dag sköts städningen i huvudsak av entreprenörer.

– Jag säger inte att vårdpersonalen ska återgå till att städa, men på vilket sätt får städpersonalen veta var på avdelningen de problematiska rummen finns? Och är de medvetna om att man inte kan ha samma trasa till alla ytor och bara smeta ut? Det är frågor som Lars-Erik Holm vill ha svar på.

Efter initiativ från Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, har de flesta landsting och kommuner under 2009 deltagit i en stor nationell kampanj. Målet med kampanjen är att halvera förekomsten av vårdrelaterade infektioner från tio till fem procent före utgången av 2009 jämfört med 2006. Fokus ligger på sex typer av vårdskador som enligt landsting och regioner är särskilt vanliga och allvarliga:

- Urinvägsinfektioner i samband med vård
- Infektioner vid centrala venösa infarter
- Postoperativa sårinfektioner
- Läkemedelsfel i vårdens övergångar
- Fallskador i samband med vård
- Trycksår i samband med vård

Genom den nationella satsningen finns nu ett antal åtgärdsprogram som baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet tillgängliga. Det är viktigt att tillämpa basala hygienrutiner i allt vårdarbete med patienter. Det är grundläggande om man vill förebygga vårdrelaterade infektioner.

Det handlar helt enkelt om praktiska regler för vårdpersonal om handhygien och skydd av arbetskläder i situationer där risk för smittöverföring finns. Socialstyrelsens föreskrift om basal hygien inom hälso- och sjukvården (SOSFS 2007:19) anger de krav

som alla verksamheters lokala basala hygienrutiner ska vara grundade på.

Exempel på basala hygienrutiner:

- Händerna ska desinfekteras med handsprit omedelbart före och efter allt vårdarbete med direkt patientkontakt. Händerna ska dessutom tvättas med vatten och flytande tvål före desinfektionen om de är synligt nedsmutsade, samt vid vård av patienter med magsjuka.
- Händer och underarmar ska vara utan smycken och armbandsur.
- Händer och underarmar ska vara utan smycken och armbandsur.
- Arbetskläderna ska ha korta ärmar.
- Skyddshandskar ska användas vid risk för kontakt med kroppsvätskor eller annat biologiskt material.
- Skyddsförkläde/skyddsrock ska användas när det är risk för att arbetskläderna kommer i kontakt med kroppsvätskor eller annat biologiskt material.

– Inom kommunal hälso- och sjukvård finns många multisykta vårdtagare – ofta med katetrar, sår eller nedsatt allmäntillstånd. Samtidigt finns det personal och chefer som inte alltid har rätt kunskaper för ett fokuserat arbete med att förebygga vårdrelaterade infektioner.

Det säger hygiensjuksköterskan Margareta van Raalte i en artikel i Socialstyrelsens blad, Patientsäkerhet Tema Vårdhygien. Från 2006 till 2008 ledde Margareta van Raalte ett projekt för att utveckla vårdhygieniska rutiner för den kommunala hälso- och sjukvården.

Regeringen har nyligen i ett betänkande, "Ett effektivare smittskydd", föreslagit att man skapar en ny smittskyddsmyndighet.

Men Socialstyrelsen är kritisk till planerna och särskilt till förslaget att skilja på samordningsansvaret och möjligheten att utfärda regler och föreskrifter.

– Det är viktigt för smittskyddet att dessa två myndighetsuppgifter följs åt, både för att stödja det långsiktiga smittskyddsarbetet och för att kunna hantera snabbt uppkomna situationer. Det tycker vi har demonstrerats tydligt under till exempel de tidigare SARS och fågelinfluensautbrotten och nu vid den nya influensapandemin, säger Anders Tegnell, som är avdelningschef och chef för smittskyddsenheten på Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen menar också att förslaget på en ny smittskyddsmyndighet leder till effektivitetsförluster på flera områden. Dessutom står det i några avseenden i konflikt med nationella och internationella strategier och regelverk.

Cicci Wik

Källor: Patientsäkerhet Tema, en publikationsserie från Socialstyrelsen. Artikel i Borås Tidning 19 oktober 2009 Artikel i DN 18 oktober 2009 Sveriges kommuner och landsting Smittskyddsinstitutet Socialstyrelsen.se

”Nollvision för vårdrelaterad smitta”

Under 2008 anmäldes 74 230 infektioner till Smittskyddsinstitutet (SMI) enligt smittskyddslagen. Klamydia, som står för mer än hälften av totalantalet anmälningar minskade med 5 100. Sorkfeber minskade också markant medan många andra infektioner ökade. Det visar SMI:s epidemiologiska årsrapport som publiceras i dag.

Den mest oroande förändringen är uppgången av antibiotikaresistenta bakterier. Totalt anmäldes 5 538 fall 2008 av infektioner med de fyra anmälningspliktiga, resistenta bakterievarianterna. Mest dramatisk var ökningen hos vancomycinresistenta enterokocker från 53 fall 2007 till 618 fall 2008.

- En nollvision för vårdrelaterad smitta med resistenta bakterier borde vara sjukvårdens viktigaste kvalitetsmål, säger Annika Linde, statsepidemiolog vid SMI. Källa: Pressmeddelande från Smittskyddsinstitutet

Läs-mer-tips:

- Rapporten "God hygienisk standard i kommunal vård, omsorg och hemsjukvård" Patientsäkerhet Tema, ett blad som tar upp olika aspekter av patientsäkerhet. Båda finns att ladda ner från www.socialstyrelsen.se.
- Sveriges Kommuner och Landsting nationell satsning på patientsäkerhet kan du läsa mer om på: www.skl.se/patientsakerhet

Resistenta bakterier ofta sprids inom vården. Inom sjukhusvården har man varit medveten om det men i den kommunala vården saknar personalen ofta kunskaper i vårdhygien och även elementär skyddsutrustning. Till exempel finns ofta inga skyddsrockar inom äldreomsorgen, vilket avsevärt ökar risken för att personalen ska överföra resistenta bakterier mellan vårdtagare.

Foto Cicci Wik

Ny förklaring till naturens mest tåliga livsform

Matförgiftad? Då kan du ha fått i dig sporer, en extremt tålig överlevnadsform av bakterier, en huvudvärk för sjukvården och livsmedelsindustrin och en gåta för forskarna.

➤ Inom livsmedelsproduktion och sjukvård används höga temperaturer för att döda sporer. Detta är kostsamt och försämrar näringsvärdet och smaken. Sporererna är värmetåliga och kan överleva utan näring. Det har förbryllat forskarna.

Nu har fysikaliska kemister vid Lunds Tekniska Högskola i samarbete med mikrobiologer från Lund och USA lyckats "se" vattnet i intakta sporer och upptäckt att det har helt andra egenskaper än vad man tidigare trott. De har också sett att proteinerna i sporererna är orörliga, vilket förklarar varför sporererna klarar så höga temperaturer. För det tredje såg man att sporkärnans membran utgör en effektiv barriär för vattnet, det bekräftar hypotesen om att det skyddar sporens DNA mot giftiga ämnen.

SÅ FUNGERAR SPORER

För att överleva långa perioder av näringsbrist eller andra ogynnsamma villkor har vissa typer av bakterier utvecklat förmågan att bilda sporer. Cellens DNA och nödvändiga enzymer packas ned i en kapsel som gör att bakterien överlever hundratals, kanske miljontals, år i ett vilande tillstånd. Dessutom uthärdar den torka, extrema temperaturer, strålning och gifter. Men sporen känner av sin omgivning och så fort förutsättningarna är bättre förvandlas den till en aktiv bakterie.

Sporernas överlevnadsförmåga hänger samman med den låga vattenhalten i sporkärnan, där bakteriecellens DNA och de flesta enzymer är lagrade. Tidigare trodde forskare att detta vatten omvandlades till fast form, ett så kallat glas som skulle skydda enzymerna och stoppa hela cellmaskineriet. Det ske så i andra hårdiga livsformer, som t ex växtfröer.

— Vad vi nu upptäckt är att vattnet i sporen är nästan lika lättflytande som i vanliga bakterier, medan enzymerna är i stort sett orörliga. Vi tror därför att sporens värmestabilitet och förmåga att stänga av cellmaskineriet beror på att vissa kritiska enzymer inte fungerar vid den låga vattenhalten i sporkärnan. Men naturligtvis krävs mycket mer arbete innan allt är utrett, förklarar Bertil Halle, professor i fysikalisk kemi, som tillsammans med Erik Sunde, doktorand i samma ämne, har skrivit PNAS-artikeln "The physical state of water in bacterial spores".

Källa: pressmeddelande från Lunds universitet